

Yapılandırmacı Programa Göre İyi Bir Ders Nasıl İşlenmeli?¹

İlhami Sarıçam²

Öz

Bireysel veya grupla çalışma bilinci, karmaşık problemleri çözme yetisi, farklı bakış açıları geliştirebilme becerisi kazanma yapılandırmacı programın temel becerilerinden bazılarıdır. Aynı zamanda bilişsel, duyuşsal, psikomotor ve sosyal becerilerin kazanılması için, sınıf içi ve sınıf dışı uygulamalar da önemlidir. Okullarda uygulanan programlarda; ders planları, ders araç gereçleri, öğrenme ortamları, çevrenin etkisi, okulun paydaşları ve öğretmenlerin yetiştirilme durumunun önemli olduğu bilinmektedir. Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemiyle yapılmıştır. Türkiye’de 2005-2006 eğitim öğretim yılında yapılan program değişikliğiyle birlikte bir dersin işlenişinde “öğretmen merkezli anlayıştan öğrenci merkezli anlayışa” geçilmiştir. Araştırmada yapılandırmacı programın başladığı eğitim-öğretim yılının öncesi ve sonrasında yayınlanan “iyi bir dersin nasıl işleneceğini içeren” üç kitap ve üç makale incelenmiştir. Yapılandırmacı programın temel aldığı öğrenci merkezli eğitim-öğretim çalışmalarında kazanımların esas alınması, öğrenme ortamları oluşturulması, dersin etkinlikler ile işlenmesi, ürün ortaya çıkarılması, yazılı anlatıma önem verilmesi, izleme ölçme değerlendirme yapılması, portfolyo dosyası oluşturulması, ürünlerin sergilenmesi, yarışmalara katılım sağlanması ve ziyaret, gezi, gözlem, inceleme, araştırma, deney, proje gibi çalışmalara önem verilmesi gerektiği söylenebilir. 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren yapılandırmacı programın felsefesine uygun ders yapılması istenmesine rağmen anlatım, soru cevap, sohbet, tartışma vb. klasik yöntemler uygulanmaya devam edilmiştir. Sınıflardaki etkileşimli tahtaların öğrenciler tarafından aktif kullanılmadığı, genel olarak sunu amaçlı kullanıldığı, “öğretmen merkezli ders işleme anlayışından öğrenci merkezli ders işleme anlayışına” geçilmesinin beklenen düzeyde olmadığı, derslerin etkinliklerle değil klasik yöntemlerle işlenmeye devam ettiği, öğrencilere tahtanın etkin kullanılması ve yazılı anlatım çalışmalarına ağırlık verilmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ders planı, kazanım, etkinlik, ürün, değerlendirme.

How Should a Good Lesson Be Taught According to the Constructivist Program?

Abstract

The awareness of working individually or in groups, the ability to solve complex problems, and the ability to develop different perspectives are some of the basic skills of the constructivist program. At the same time, in-class and out-of-class applications are also important for the acquisition of cognitive, affective, psychomotor and social skills. It is known that lesson plans, course materials, learning environments, the impact of the environment, school stakeholders and the level of education of teachers are important in the programs implemented in schools. This study was conducted using document review method, one of the qualitative research methods. With the program change made in Turkey in the 2005-2006 academic year, a transition was made from a "teacher-centered approach to a

¹ Bu çalışma, 24-26 Mayıs 2024 tarihlerinde gerçekleştirilen Uluslararası Eğitimde Mükemmellik Kongresinde (IEXCEL) sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

² Sorumlu yazar: İlhami Sarıçam, Eğitim Müfettişi, MEB, Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü, ilhamisarıcam@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7430-2293.

student-centered approach" in the teaching of a course. In the study, three books and three articles "containing how to teach a good course" published before and after the academic year in which the constructivist program started were examined. It can be said that in student-centered education-training studies based on the constructivist program, achievements should be taken as a basis, learning environments should be created, the course should be processed with activities, products should be produced, written expression should be emphasized, monitoring and measurement should be done, portfolio files should be created, products should be exhibited, participation in competitions should be provided and visits, trips, observations, examinations, research, experiments, projects should be emphasized. Although it has been desired to conduct courses in accordance with the philosophy of the constructivist program since the 2005-2006 academic year, classical methods such as narration, question and answer, chat, discussion etc. have continued to be applied. It has been concluded that the interactive boards in the classrooms are not actively used by the students, they are generally used for presentation purposes, the transition from the "teacher-centered lesson processing approach to the student-centered lesson processing approach" is not at the expected level, the lessons continue to be processed with classical methods instead of activities, students should be made to use the board effectively and written expression studies should be emphasized.

Key Words: Lesson plan, achievement, activity, product, evaluation.

Makale Geçmişi	Geliş: 27.05.2024	Kabul: 27.06.2024	Yayın: 30.06.2024
Makale Türü	Araştırma Makalesi		
Önerilen Atf	Sarıçam, İ. (2024). Yapılandırmacı programa göre iyi bir ders nasıl işlenmeli?. <i>Uluslararası Liderlikte Mükemmellik Arayışı Dergisi (ULMAD)</i> ,4(1), 19-32.		

Giriş

Eğitim-öğretim faaliyeti, deneysel bir bilim olarak farklı öğrenme ortamlarında hayat bulur. Öğrenme, öğrencinin çevresindeki yazılı, sözlü ve görsel araçlar ile iletişim sağlaması ve etkileşime girmesiyle gerçekleşir (Köymen, 1969). Eğitim-öğretim süreçlerindeki değişkenlerin tahmin edilenden daha çok olduğu söylenebilir. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin can alıcı noktası kazanımların etkinliklerle nasıl gerçekleştirileceğidir (Sönmez, 1954). Bu sistemin öğelerinden biri "eğitim durumları" diğeri de "eğitim-öğretim ortamları" ile açıklanabilir. Eğitim-öğretim ortamlarının bir bakıma çevre düzenlemesi olduğu söylenebilir. Yani eğitim-öğretim ortamları, kazanımın gerçekleşmesi adına öğrencinin etkileşimde bulunduğu her yerdir (Özden, 2005).

Kazanımlar çalışıldığı zamanlarda periyodik olarak tekrar edilebilir. Böylece kazanımlar için olmuş-bitmiş bir eğitim-öğretim ortamı düzenlemesi söz konusu değildir (Sönmez, 1954). Eğitim-öğretim ortamlarında yazılı anlatım, tarihsel süreçte sürekli uygulanan bir durumdur. Sümerler ve Mısırlılar döneminde yapılan eğitim-öğretim faaliyetlerinde kumlar ve tabletler üzerinde çocuğa yazıların gösterilmesi ve yazdırılması şeklinde çalışıldığı bilinmektedir. Günümüze kadar yazılı anlatım mağara duvarlarından tabletlere, kara tahtadan etkileşimli tahtaya kadar çeşitli evrelerden geçmiştir. Eğitim öğretim ortamlarında yazılı anlatımın öğrencilere yaptırılması eğitim-öğretim ile ilgili olay ve olguların özümsemesi açısından önemlidir (Jaspers, 1982).

Kavramsal Çerçeve

Programlı Eğitimin Gereği

Genel olarak öğrenme psikologları tarafından programlı öğrenmeye başlamanın üç yaş olduğu kabul görmektedir. Üç yaş öncesi dönem çocuklarda güvene dayalı dönem (kendini güvende hissetme) olduğu için aile ve özellikle anne-baba yanında olması gerektiği de çocuk psikologları tarafından vurgulanmaktadır. Programlı öğrenmenin eğitim kurumlarındaki karşılığı nedir? Bu sorunun cevabı bizi eğitim-öğretim faaliyetlerinin planlı, programlı ve amaçlı olduğu sonucuna götürür. Bugün okul

öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise öğretimlerinde öğretmenlerin ders programlarına bağlı olarak ünitelendirilmiş yıllık plan ve günlük ders planı hazırlama zorunlulukları vardır.

Eğitim politikalarının sınıf ortamında hayat bulması için, eğitim planlarının yapılması ve gerekliliği açısından eğitimciler arasında ortak bir anlayıştan söz edilebilir (Varış, 1971). Bu durum eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerekliliğine bağlı olarak yapılan yasal bir düzenlemedir. Bu bağlamda millî eğitim bakanlığı, eğitim-öğretim çalışmalarının planlı yürütülmesine ilişkin yönerge yayınlamıştır (MEB, 2022). Fakat bütün bu iyi niyet ve çabaların yanında yasal düzenlemelerde yapılmasına rağmen, öğretmenlerin hazırladıkları ünitelendirilmiş yıllık plan ve günlük ders planları istenilen niteliklerde olmadığı bilinmektedir. Hatta çağdaş eğitim bilimin ilke, ölçüt ve değerlerine uymadığı okullarda yapılan rehberlik ve denetim raporlarının sonuçlarında görülebilir (Yıldırım, 2009). Üstelik ünitelendirilmiş yıllık plan ve günlük ders planı hazırlamak, öğretmenler için bir külfet haline gelmiş, yasak savmak için yerine getirilen basmakalıp bir görünüm aldığı da bilinmektedir. Bu durumun çözümü için öğretmen kılavuz kitapları hazırlansa da maalesef sorunu çözmemiştir. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin olmazsa olmazları gezi, gözlem, deney, proje gibi çalışmalarda da planların yapılmadığı, çalışma sonuçlarının raporlanmadığı gerçeği de söylenebilir. Oysa ünitelendirilmiş yıllık plan ve günlük ders planı (etkinlik örneği) hazırlama eğitim-öğretim faaliyetlerinin gereği ve olmazsa olmazıdır. Bir programın veya bir dersin planlanması, uygulanması, değerlendirilmesi bir süreç gerektirir.

Eğitim-öğretim ortamlarının planlı, programlı, amaçlı, öğrenci merkezli, çocuğun yüksek yararı, hazırbulunuşluk düzeyi dikkate alınarak yapılmaması verimliliği ve etkililiği azaltmaktadır (Torrance, 1996; Özden, 2005). Bu durum, dersane türü özel öğretim kurumlarını çoğalttığı, bir ara kurum olarak, alınan tüm tedbirlere rağmen sistem içerisinde varlığını sürdürdükleri söylenebilir. Dershaneler ara özel öğretim kurumları olarak eğitim-öğretime tek boyutlu bakan (ezber ve soru-cevap) ancak sistemde yer alan okullar ile karşılaştırılmasına sebep olan bir duruma gelmişlerdir. Oysa okullar, çocuğun çok boyutlu gelişimi için eğitim-öğretim yapmakta, Milli Eğitim Bakanlığı'nın amaçları doğrultusunda temel kültür kazandırmakta, dershaneler ise öğrencinin bulunduğu eğitim-öğretim sürecine göre acil ihtiyacı olan sınava hazırlık amaçlı soru çözüme ihtiyacına cevap vermeye çalıştığı bilinmektedir. Öğretmenler iyi bir planlama yaparak, sistematik bir yapıyı tekrar kurgulanmadığı sürece, maalesef okulların tartışmanın merkezinde yer alacağı, dershaneler gerçeğinin de devam edeceği söylenebilir.

Dersane probleminin çözümü için bir üst eğitim kurumlarına geçiş sistemi yeniden kurgulanabilir (Boydak, Polat, Gündüzalp ve Yaraş, 2015). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan kazanımlara karşılık gelen etkinlik örnekleri hazırlanarak öğretmen kılavuz kitaplarına yerleştirmek daha sağlıklı bir çözüm olabilir (Güneş, 2013). Ayrıca öğretmen kılavuz kitaplarının; ders programı, ünitelendirilmiş yıllık plan, günlük ders planı (etkinlik örneği) şeklinde tek kitap halinde hazırlanması daha yararlı olabilir. Her temadan önce programın (yapılandırıcılık) temel felsefesi, gerekliliği ve önemi hakkında kısa bilgiler verilmesi, öğrenci merkezli öğrenme, çocuğun yüksek yararının açıklanması açısından da faydalı olabilir (Tezci ve Köksalan, 2007; Yelken, Üredi, Tanrıseven ve Kılıç, 2010). Üstelik öğretmen niteliklerinde, yani eğitim bilimi açısından öğretmenlerden beklenen istedik davranışlarda, yıl geçtikçe önemli derecede azalma görüldüğü bilinmektedir. Eğitimin açık bir sistem olması, bilim ve teknikteki gelişmelerin onu doğrudan ve dolaylı etkilemesi, sistemin onarılıp yeniden düzenlenmesi, yapılan yatırımların boşa gitmemesi için öğretmenlerin mesleki olarak tutarlı davranışlarla donatılması gerekir. Bu bağlamda öğretmenlerin; planlı, programlı ve amaçlı çalışma zorunluluğu vardır (Ertürk, 1970). Programlı eğitimde; okul, sınıf, ders (Türkçe, sosyal bilgiler, matematik, fizik, kimya, müzik gibi) düzeyinde ünitelendirilmiş yıllık plan hazırlanarak tema ve kazanımların belirlendiği, bu kazanımların öğrencilere belirtilen süre içerisinde nasıl kazandırılacağına saptandığı, yine belirtilen süre içinde, bu kazanımları kazanıp kazanmadıklarının yoklandığı (izleme, ölçme ve değerlendirme çalışmaları) bir süreçtir. Baytekin (1995), kaynak-mesaj-kanal-alıcı-geri bildirim ortamının en açık biçimde sınıf ortamında sergilenmesi gerektiğini söylemiştir. Sınıf ortamında sergilenen eğitim öğretim faaliyetlerinin, 'sınıfta tahta kullanmak neden gerekli' sorusunu ortaya çıkarıyor. Sınıfta tahta kullanmanın gerekliliğinin cevabı şu şekilde açıklanmıştır (Baytekin, 1997);

- Tahta, öğretmenin hazırladığı ders planını uyguladığı yerdir.
- Öğretmen tahta üzerinden, öğrencilere sunmak istediği bilgileri ve yaşantıları paylaşır.
- Tahta üzerinden öğrenci derse ve öğrenmeye karşı güdülenir.
- Öğrenciler tahta üzerinden ilgi ve yeteneklerini sergiler.
- Öğrenciler tahta üzerinden kazanım ile ilgili sunulan bilgi ve görselleri bütünleştirir.
- Öğrenciler tahta üzerinden çalışmalara karşı dikkatini toplayarak derse odaklanır.
- Öğrenciler tahtayı kullanarak tertipli-düzenli olmayı, saygıyı, temizliği, örnek yazı yazmayı, düzgün cümle kurmayı, grafiği, haritayı ve şekilleri doğru ve düzgün çizmeyi öğrenir.
- Öğretmen tahta üzerinde sistematik öğeleri belirterek, öğrencileri kazanım çerçevesinde tartışmaya yöneltir.
- Tahta, öğrencilerin yaşantılarından hareketle yaratıcı, yorumlayıcı fikirler oluşturmasını, gözlemler yoluyla analiz ve sentez yapmalarını ve nihayetinde bilgileri birleştirerek diğer derslere transfer yapmalarını sağlar.
- Tahta, öğrencilerin bireysel olarak kazanımı kritik etmelerine ve birlikte öğrenmelerine ortam sağlar.
- Tahta, öğrencilerin yazılı ve sözlü olarak toplum karşısında kendilerini ifade etmelerini ve ayrıca güven kazanmalarını sağlar.
- Tahta, öğrencilerin yeti ve yeteneklerini, yaratıcı düşünme ve sorun çözme becerilerini geliştirir.
- Tahta, öğrencilerin problem çözme, eleştirel düşünme, iletişim, bilgi okuryazarlığı gibi 21. yüzyıl becerilerini kazanmalarını sağlar.

Yukarıda yapılan açıklamalara göre sınıfta tahtanın kullanılması öğrencilerin çok yönlü gelişimlerine katkı sağlar. Öğrencilerin sözlü ifadelerine, yazılı ifadelerine, sosyal gelişimine, bilişsel gelişimine, duyuşsal gelişimine hatta psikomotor gelişimine dahi katkı sağladığı düşünülebilir. Ayrıca öğrencilerin ilgi, yeti ve yeteneklerini de geliştirme yönünde katkı yapabileceği söylenebilir. Bu durumda sınıfta yapılan derslerin tahta üzerinden öğrencilerle paylaşılmasının önemli olduğu söylenebilir.

Eğitim-Öğretim Ortamları Nasıl Düzenlenir?

Eğitim-öğretim ortamlarını düzenlemek zor olduğu kadar da bir ekip işidir. Öğretmenin yetişmişlik derecesi ne olursa olsun bu işi tek başına yapması beklenemez (Fidan, 1986). Bir kazanımın eğitim-öğretim ortamında öğrencilerle buluşturulması için öğretmenin yanında yönetici, veli, öğrenci, zümre ve eğitimin diğer paydaşlarının desteği ve katkısının alınması gerekir. Aynı zamanda öğretmenin katkısının da en yüksek olduğu gerçeği yadsınamaz. Sınıf düzeyi ve yaş özelliklerine göre belirlenen kazanımların, her bir öğrenciye, belirlenen süre içinde ve etkin bir yolla nasıl kazandırılacağı belirlenmesi önemlidir. Eğitim-öğretim ortamları düzenlenirken sınıf öğretmeni, ders öğretmeni, rehber öğretmen, müfettiş, eğitim psikoloğu, öğrenme psikoloğu, program geliştirme uzmanı, konu alanı uzmanı, eğitim teknolojisi uzmanı ile ölçme ve değerlendirme uzmanlarından da destek alınmasına ihtiyaç vardır. Herhangi bir derste kazanımın gerçekleşmesi için eğitim-öğretim ortamları önceden düzenlenebilir, sonra uygun ve değişik okul koşullarındaki öğrenme ortamlarına uyarlanabilir (Güneş, 2018). Kazanımlar eğitim-öğretim ortamlarındaki uygulama sonuçları gözden geçirilerek yeniden hazırlanır ve tekrar uygulamaya konur. Bu bağlamda eğitim öğretim ortamları hazırlanırken aşağıda verilen temel esaslara dikkat edilmesi beklenir.

Bu esaslara dikkat edilmesi yapılandırmacı programın temel ilkelerinde yer aldığı gibi anayasa ve eğitim ile ilgili mevzuatta da yer alır. Türk millî eğitim sisteminin genel amaçları, devletin anayasada ortaya koyduğu uzak hedeflerine uygun olarak 1739 sayılı kanunda belirlenmiştir (MEB, 1973). Bu amaçlarla çalışmayacek şekilde okulun, dersin eğitim-öğretim faaliyetlerinin hedefleri belirlenir.

Belirlenen bu hedeflere göre uyulması gereken değerler, ilkeler ve politikalar ortaya konur (Sönmez, 1981).

Birinci madde kapsamında okulun hedefleri belirlendikten sonra, her dersin hedefleri belirlenir. Belirlenen hedef ve kazanımlar dersin programında ayrıntılı bir şekilde; okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde dersler için ayrı ayrı gösterilir. Örneğin, ortaokul düzeyindeki kazanımlar; Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Yabancı Dil, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, Görsel Sanatlar, Müzik, Beden Eğitimi ve Spor, Teknoloji ve Tasarım, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Rehberlik ve Kariyer Planlama, İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi derslerine göre ayrı ayrı kazanımların yazılması gerekir. Ortaokulun süresi dört yıl olduğundan her ders için belirlenen hedef kazanımlar, 5., 6., 7. ve 8. sınıflar için tek tek ve ayrıntılı bir şekilde yeniden belirlenerek dört yıllık süreye yayılır (MEB, 2006).

Bir ders tema düzeyinde (5. sınıf sosyal bilgiler dersi için, birey ve toplum, kültür ve miras gibi) belirlenen hedefler kazanımlara dönüştürülür. Bu hedef ve kazanımlara uygun içerikler yani metinler, görseller, tablolar, grafikler, resimler, haritalar vb. oluşturulur. Her ders düzeyinde her bir tema için belirlenen kazanımlar ve içerik, sınıflarda binişiklik ve sarmallık ilkesine göre; bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta, kolaydan zora, yakın çevre ve zamandan uzağa, basitten karmaşığa birbirlerinin önkoşulu ve tamamlayıcısı oluş özelliklerine göre düzenlenir.

Yukarıda ilk dört maddede sayılan özellikler göz önünde bulundurularak, her bir tema için belirlenen kazanımlara uygun, kırkar ya da seksener dakikalık derslerde uygulanmak üzere etkinlikler (ders planları) hazırlanır. Böylece bir ya da iki ders saati içinde çalışılacak kazanımların etkinlik örnekleri (ders planları) belirlenmiş olur. Yapılan bu hazırlık çalışmaları ders planı şeklinde yazılı ifadeye dökülür. Sonra bu etkinlikler, öngörülen eğitim-öğretim ortamında, ders planında belirtilen süre içinde, öğrencilere kazandırılacak şekilde uygulanır. Öğrencilerin faaliyette bulunabileceği eğitim-öğretim ortamlarının aşamalı olarak planlanması gerekir. Derse giriş aşamasında öğrenciyle ilk temas çok önemlidir.

Öğrenme ortamlarının düzenlenmesinin eğitim-öğretim faaliyetlerinin en kritik aşaması olduğu söylenebilir. Düzenlenen eğitim-öğretim ortamında öğrenciye, istedik davranışların en kısa zamanda, en ekonomik ve en etkili bir biçimde kazandırılması amaçlanmaktadır (Sönmez, 1954). Bu bağlamda, “Öğrenme, yaşantı ürünü, nispeten kalıcı izli davranış değişmesidir” şeklinde (Ertürk, 1979) en kapsamlı tanımı yapılır. Oysa öğrenmeyi tek başına hiçbir öğrenme kuramının bütüncül olarak açıklayamadığı bilinmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Millî Eğitim Bakanlığı 2005-2006 eğitim-öğretim yılında, tüm okul ve sınıf kademelerinde program değişikliğine gitmiştir (MEB, 2006). Programların değiştirilmesi ders işleme anlayışında da değişikliğe gidilmesini gerektirmiştir. Yani programlar değişmeden önce, bilişsel ve davranışçı yaklaşıma göre sınıflarda ders işlenirken, programların değişmesinden sonra yapılandırmacı eğitim anlayışına göre ders işlenmesi beklenmektedir. Bilişsel ve davranışçı modele göre sınıfta ders işleme yaklaşımı, temelde öğretmen merkezli olmak üzere anlatım, soru cevap, tartışma vb. şeklinde olduğu bilinmektedir. Yapılandırmacı eğitimin sınıfta ders işleme anlayışında ise temelde öğrenci merkezli olmak üzere, yaparak yaşayarak öğrenmeye yakın olan yöntemler olması gerekir. Bu yaklaşımlar; anlatım, soru cevap, tartışma yöntemleri yanında beyin fırtınası, inceleme-araştırma, proje, ağaç diyagramı, balık kılıcı, deney, gezi, gözlem vb. yöntemlerin de ders işleme sürecinde kullanılması öngörülmektedir. Bu öngörünün anahtar kavramlarının kazanım, etkinlik, öğrenme ortamı, ürün ve değerlendirme olduğu söylenebilir. Bu bağlamda yapılan araştırmanın amacı, “Yapılandırmacı Programa Göre İyi Bir Ders Nasıl İşlenmeli” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın alt başlıkları:

- a) Derse giriş bölümü (derse hazırlık ve giriş aşaması) nasıl olabilir?
- b) Dersin geliştirme bölümü (öğretme-öğrenme etkinlikleri/süreçleri) nasıl olabilir?
- c) Dersin sonuç bölümü (izleme, ölçme ve değerlendirme) nasıl tamamlanabilir?
- d) Dersin bitiş bölümünde son söz (derse ait notlar) ne olabilir? şeklinde oluşturulmuştur.

Yöntem

Bu çalışmada, ders işlenişine ile ilgili 2005-2006 eğitim-öğretim yılında yapılan program değişikliğinden önce alanda yayınlanan kitap ve makaleler ile program değişikliğinden sonra yayınlanan kitap ve makalelerin incelenmesi temel alınarak ‘Yapılandırmacı programa göre iyi bir ders nasıl işlenmeli’ sorusu cevaplanmaya çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, belli konularda hazırlanmış belgelerin, metinlerin özelliklerinin incelenmesidir (Yin, 2009; Karasar, 2012; Creswell, 2021). Doküman incelemesi, çalışmada amaçlanan olay ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analiz edilmesini kapsar. Doküman incelemesi yaklaşımına göre, kitap ve makalelerden elde edilen veriler, önceden belirlenmiş temalara göre açıklanır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2012). Olay ve olguda herhangi bir şekilde değiştirme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen olay ve olgu incelenerek belirlenir (Bowen, 2009; Karasar, 2012; Creswell, 2021). Araştırma konusuna göre mevcut durumda kendi şartlarına uygun betimlenen tarama çalışmaları (Karasar, 2012), araştırmacı tarafından evrenden belirlenen örneklem üzerinde, araştırma amacına göre soruların cevabını bulmak için inceleme yapılır (Büyüköztürk, K.Çakmak, E.Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018; Fraenkel ve Wallen, 2018).

Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında incelenen kitap ve makalelerin tespiti araştırmacı tarafından yapılmıştır. Bu tespit yapılırken 2005-2006 eğitim-öğretim yılında programın yenilenmesi esas alınmıştır. Bu araştırmanın verileri, 2005-2006 eğitim-öğretim yılından önce ve sonra yayınlanan ders işlenmesine yönelik öğretim yöntem ve teknikleri içerikli kitap ve makalelerden doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Programın yenilenmesinden önceki dönemde alan yazınında kaynak niteliğinde olduğu belirlenen üç kitap ve üç makale, programın yenilenmesinden sonra alan yazınında kaynak niteliğinde olduğu belirlenen üç kitap ve üç makale temel alınmıştır. Dönemlere göre kitap ve makale tablosu yazarların adı soyadı, kitap ve makale ismi, yayınevi bilgilerine ve yayınlandığı yıla göre aşağıdaki Tablo 1’de yer verilmiştir. Ayrıca araştırma konusuyla ilgili alan yazını taranarak önemli görülen noktalara atıf yapılmıştır. Nitel araştırma yönteminde doküman inceleme çalışmasının temel şartı, araştırmanın amacına uygun dokümanların toplanmasıdır (Karasar, 2012). Diğer önemli şart ise araştırılacak konuyla ilgili yazılı ve basılı dokümanların içeriğinin analizinin yapılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2012). Amaçlı örnekleme yoluyla belirlenen çalışmada, ders işlenişine ile ilgili öğretim yöntem ve teknikleri içerikli kitap ve makaleler ile ilgili bilgiler aşağıdaki Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Araştırmada Kullanılan Ders İşlenişine İlgili Kitap ve Makaleler

Dönem	S.N	Yazar Adı, Soyadı	Kitap Adı	Yayınevi	Yayın Yılı	Türü
Yapılandırmacı Program Yaklaşımı Öncesi Yayınlanan Kitaplar	1	Selahattin Ertürk	On Yıl Öncesine Kıyasla Öğretmen Davranışları	Millî Eğitim Bakanlığı Yayımları	1970	Kitap
	2	Nurettin Fidan	Okulda Öğrenme ve Öğretme	Alkim Kitapçılık Yayıncılık	1985	Kitap
	3	Yüksel Özden	Okulu Yeniden Kurmak	Pegem Akademi Yayıncılık	2005	Kitap
Yapılandırmacı Program Yaklaşımı Sonrası Yayınlanan Kitaplar	1	Firdevs Güneş	Sınıf Yönetimi, Yaklaşım ve Modeller	Pegem Akademi Yayıncılık	2013	Kitap
	2	Firdevs Güneş	Yapılandırıcı Yaklaşımla Sınıf Yönetimi	Nobel Akademik Yayıncılık	2018	Kitap
	3	Nuray Senemoğlu	Gelişim, Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya	Anı Yayıncılık	2023	Kitap
Yapılandır macı Program Yaklaşımı Öncesi Yayınlanan Makaleler	1	Veysel Sönmez	İyi Bir Ders Nasıl İşlenmeli	Hacettepe Ü. Eğitim Fak. Öğretmen Dünyası Aylık Meslek Dergisi	1954	Makale

Yapılandırıcı Program Yaklaşımı Sonrası Yayınlanan Makaleler	2	Cahit Kavcar	Örgün Öğretimde Daramatizasyon	Eğitim ve Bilim Dergisi	1985	Makale
	3	Çetin Baytekin	Öğretim ve Öğrenmede Tahta Kullanımı	Öğretmen Dünyası Dergisi	1997	Makale
	1	Erdoğan Tezci Bahadır Köksalan	Yapılandırıcı Eğitim- öğretim Yaklaşımları	Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları	2007	Makale
	2	Tuğba Yanpar Yelken Lütfi Üredi Işıl Tanrıseven Figen Kılıç	İlköğretim Müfettişlerinin Yapılandırıcı Program ile Öğretmenlerin Yapılandırıcı Öğrenme Ortamı Oluşturma Düzeylerine İlişkin Görüşleri	Çukurova Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	2010	Makale
	3	Menekşe Eskici Raşit Özen	Öğretmenlerin Yapılandırıcı Yaklaşımına İlişkin Öz Yeterlik Algıları ile Tutumları	Abant İzzet Baysal Ü. Eğitim Fak. Dergisi	2018	Makale

Yukarıdaki Tablo 1’de yer alan kitap ve makaleler esas alınarak “Yapılandırıcı Programa Göre İyi Bir Ders Nasıl İşlenmeli” sorusunun cevabının alt bölümleri oluşturulmuştur. Ders işlenişi ile ilgili;

A–Giriş Bölümü (Derse Hazırlık ve Giriş Aşaması),

B– Geliştirme Bölümü (Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri/Süreçleri),

C–Sonuç Bölümü (İzleme, Ölçme ve Değerlendirme),

D – Son Söz (Derse Ait Notlar) şeklinde temalar belirlenmiştir. Bu temaların açıklamaları ve detayları araştırmaya konu olan kitap ve makaleler ile yapılan literatür taramasından oluşturulmuştur. Ayrıca okullarda devam eden uygulamalardan örneklere de yer verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırma yönteminde geçerlik, araştırma bulguların doğruluğunu ifade eder. Güvenilirlik ise bilgilerin tekrarlanabilir olması esasına dayanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada iç yapı geçerliğini sağlamak için literatür taraması yapılmıştır. Yapılan literatür çalışmasında üçer adet benzerlik gösteren kitaplar ve makaleler içerisinden araştırmacı tarafından tercih edilmiştir. Araştırmada tutarlığı sağlayabilmek için üç alan uzmanının kontrol etmesi sağlanmış ve onların değerlendirmeleri sonucunda kitap ve makalelere karar verilmiştir. Yapılan araştırmanın dış geçerliliğini sağlamak için ise araştırmanın modeli, çalışmada materyal olarak kullanılan kitap ve makaleler, verilerin toplanması, verilerin analizi ve bu süreçte yapılan çalışmalar ayrıntılarıyla açıklanmıştır.

Bulgular

Bağlaşımcı, davranışçı, bilişselci, güdülemeci, yapılandırıcı, beyin temelli gibi her bir öğrenme kuramı öğrenmeyi, kendi ilkeleri, değerleri ve düşünce yapısına göre farklı açıklamaya çalışmıştır (Fidan, 1993; Eskici ve Özen, 2018). Her kuramın öğrenmeye getirdiği bakış açısının kendi içerisinde tutarlı olduğu söylenebilir. Uygulanan program hangi öğrenme kuramına göre tasarlanırsa tasarlanırsa sonuç alınabileceği, öğrenmenin gerçekleşeceği bilinmektedir. Burada dikkat edilmesi ve aranması gereken nokta, insan doğasına en uygun öğrenme nasıl olmalı? İnsanın yapısına ve fitratına en uygun olan öğrenme kuramı hangisidir? Öğrenme psikolojisi alanındaki en son bilimsel gelişmeler öğrenme ortamlarına nasıl taşınabilir? Şeklindeki sorulara cevap aranmalıdır. Bütün bu kuramların yanında diğer bilimsel çalışmalar ve uygulamalardan elde edilen sonuçlara göre bir eğitim-öğretim ortamının biçim ve nitelik olarak dört aşamadan oluştuğu söylenebilir (Hilgard ve Bower, 1966). Öğrenme ortamlarındaki süreçlerin nasıl çalışması gerektiği Tablo 1’de yer alan kitap ve makalelerin yanında alan yazın temel alınarak oluşturulmuştur. Bu aşamalar araştırmacı tarafından oluşturulan temalara göre şöyle sıralanabilir:

A – Giriş Bölümü (Derse Hazırlık ve Giriş Aşaması)

Derse dikkat çekmek. Derse başlamak için ilk aşamadır. Bu basamakta derste çalışılacak kazanımla ilgili günlük bir olay, ilginç bir anı, komik bir fıkra, hayal gücünü artıracak bir masal vb. anlatılabilir (Fidan, 1986). Diğer taraftan herkesin cevap verebileceği ilginç ama basit bir soru sorulabileceği gibi öğrenciler tarafından cevap verilemeyecek zor bir soruda sorulabilir. Hiçbir şey bulunamıyorsa bir önceki derste çalışılan kazanım hatırlatılarak derse başlamadan önce öğrencilerin dikkati çalışılacak kazanıma çekilebilir. Bu aşamada yapılan etkinlikler, çalışılacak kazanımla ilişkili olmalıdır. Öğrencilerin dikkatini çekmek amacıyla yapılan çalışmalar öğrencinin içinde yaşadığı kültürün özelliklerine, önceki öğrenmelerine, yaşına, ilgi ve yetilerine uygun olması gerekir (Blankertz, 1979). Öğrencilerle sınıf içerisinde iletişim kurulması, diyaloga geçilmesi, ortak bir anlayış oluşturma çalışmaları devam ederken öğretmen tarafından kazanım tahtanın en üst kısmına yazılır ve öğrencilerinde defterlerine başlık olarak renkli kalemle yazmaları istenir.

Derse güdülemek. Çalışılması kararlaştırılan kazanımlar, öğrencilerin yaşantıları ile ilişki kurularak, hayatlarında ne işe yarayacağı bu basamakta belirtilir. Öğrenciler, çalışılan kazanımın ne işlerine yarayacağı konusuna bu aşamada ikna edilmesi gerekir. Çünkü öğrenciler, işe yaradığına inandığı kazanımları öğrenmeye daha çok isteklidir (Johnson, Maruyama, Nelson & Skon, 1981). Böylece kazanımları öğrendikten sonra hangi problemleri çözecekleri belirtilmiş olur. Ayrıca öğrencilere hangi sorunların üstesinden gelecekleri somut örneklerle açıklanabilir, gösterilebilir.

Dersi gözden geçirmek. Bu aşamada, öngörülen süre içinde (kırk ya da seksen dakika) öğrencinin kazanabileceği muhtemel davranışlar söylenir. Örneğin, “Bu ders sonunda ondalıklı sayılarla toplama işlemi yapabileceksiniz, Türkiye haritasını çizerek bölgelerini gösterebileceksiniz” önermelerinde olduğu gibi, öğrenciler dersin sonunda ulaşabilecekleri düzeyden haberdar edilmiş olur. Bu durumun açıklanmasının iki önemli gerekçesi vardır.

- Öğrenci, derse dikkat çekme aşamasında hangi kazanımı öğreneceğini bilirse, derse karşı daha iyi motive olacağı söylenebilir (Güneş, 2018). Öğrencilerin bu şekilde derse karşı ilgisinin artabileceğine vurgu yapılmış olur. Böylece öğrencinin söz konusu kazanımı öğrenmesi kolaylaşır.
- Dersin sonunda, kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediğini hem öğretmen hem akranları aracılığıyla değerlendirilebilir. Öz değerlendirme ile kendi kendini değerlendirebilir (Fidan, 1986). Kazanım tahtanın en üst kısmına yazıldığı için ders bitene kadar silinmez ve yeri geldikçe öğrencilere gösterilerek vurgu yapılabilir.

Derse geçiş. Bu basamakta, geliştirme bölümüne geçmeden önce giriş bölümünde açıklanan her kazanımın önemine vurgu yapılabilir (Sönmez, 1954). Adeta çalışılacak kazanım ile ilgili ara bir özet niteliğini taşıdığı söylenebilir. Bu bölümde kazanımın somutlaştırılması için kullanılacak araç ve gereçlere dikkat çekilebilir. Öğrenciden çalışılacak kazanım ile ilgili hazırladığı malzemeyi paylaşması, ders kitabındaki ilgili bölümün açılması, seçilen metnin okunması, sunulan görsellerin izlenmesi, anlatılacak olayın dinlenmesi, ayrıca gösterilen resim, tablo, grafik, harita, şekil vb. incelenmesi istenebilir (Senemoğlu, 2023).

B – Geliştirme Bölümü (Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri)

Bu bölümde etkinliklerin yapılması esastır. Öğrenciye kazandırılması planlanan her bir kazanım için yapılacak etkinliklerin çalışılması söz konusudur. Kazanıma dayalı bu etkinlikler şöyle hazırlanabilir:

- İlk olarak, planlanan kazanımın Bloom’un Taksonomisi’ndeki öğrenme alanlarına uygun öğrenme-öğretme stratejisi, ilkeleri, stili, yöntemi, tekniği, taktikleri belirlenir. Bu durum ders planında ayrıntılı gösterilir (Kavcar, 1985). Örneğin çalışılacak kazanım, bilişsel alanın ‘bilgi’ düzeyinde ise kullanılacak öğrenme yöntem ve teknikleri düz anlatım, beyin fırtınası, soru cevap olabilir. Çalışılacak kazanım, bilişsel alanın “kavrama” basamağında ise ‘bilgi’ basamağında kullanılan öğrenme yöntem ve tekniklerinin yanında; örnek olay, tartışma, drama, gösteri vb. tekniklerden biri ya da birkaçı kullanılabilir. Çalışılacak kazanım ‘Uygulama’, ‘Analiz’, ‘Sentez’, ‘Değerlendirme’ düzeylerinden herhangi birinde ise yazılı anlatım, balık kılıcı, görüşme, yaparak

yaşayarak, takım turnuva takım, yap üret yaşat, problem çözme, eleştiri, beş N bir K, gözlem, ağaç diyagramı, balık kılıcı, gezi, deney vb. tekniklerinin her biri ya da birkaçı uygulanabilir. Eğer kazanımlar taksonomideki tüm basamakları kapsıyorsa, bu durumda tam öğrenme modeline uygun tüm öğretim, yöntem ve teknikler, ders sürecinde gerekli yerlerde uygulamaya konabilir (Senemoğlu, 2023). Çalışılacak kazanıma uygun öğretim, yöntem ve tekniklerinin belirlenmesinde çevre imkânları, araç gereç durumu, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyi, öğretmenin mesleki yeterliliği, öğretmenin kişilik özellikleri, sınıfın kalabalık oluşu gibi diğer faktörlerinde etkili olduğu söylenebilir.

- b) Beceriye dönüşmesi için çalışılan kazanımlar ile ilgili sorular önceden belirlenebilir (Karakaya, 2023). Bu sorular hem kazanımın niteliğine hem beceriye hem değerlere hem de öğrencinin düzeyine uygun, açık, seçik, anlaşılır ve yeterli sayıda olmalıdır. Öğretmen çok zorunlu kalırsa sorulara cevap verebilir, özellikle öğrencilerin cevapları bulmasına fırsat verir (Sokratik Yöntem). Öğretmen, kazanım, beceri ve sorular ile ilgili ipucu vermeyi ihmal etmemesi gerekir. Hazırlanan bu soruların cevapları ders planlarında yer alabilir. Sadece ve sadece dersin tıkandığı noktalarda, ya yeni bir soru ile ya da sorunun cevabını söyleyerek dersin devamı sağlanır. Bu aşamada yazı tahtası etkin ve verimli bir şekilde nasıl kullanılabilir?

Yazacağınız şeyleri tahtaya yazmadan önce söyleyiniz. İştmenin öğrenmedeki etkisi göz ardı edilmemelidir. Ayrıca sözlü ifadelerin yanı sıra mimikler, jestler, tavırlar, davranışlar ve hareketler öğrenmede etkilidir. Bu ilkenin üç temel yararı bulunmaktadır. a) Söyleme yazmadan hızlı olur. Öğrencinin bilgiyi kendi düşünce ve algı dünyasına göre işlemesine fırsat verilir. Böylece öğrenci beynin hem sağ hem sol yarı küresini kullanarak bilgiyi işlemeye başlayabilir. b) Yazma çalışmalarında yanlış yazılması önlenir. c) Tahtaya mesajın yazılması sırasında meydana gelen üç ile sekiz saniye arasındaki sessizlik bilginin kısa süreli bellekte saklanması için zihinsel tekrar yapma fırsatı verebilir (Baytekin, 1997).

Tahtaya yazarken anahtar sözcükler kullanınız. Basit şekiller, tablolar, şemalar, grafikler, resimler, karikatürler, haritalar çizilebilir. Öğrenciler sesli düşünerek, anahtar sözcükler ve temel fikirler üzerinde odaklanır. Öğrenciler, temel kavramlar ve fikirler arasındaki ilişkileri çok basit bir biçimde tahtada şematize edilebilir (Sönmez, 1981).

Tahtaya kavramlar ve fikirler arasındaki ilişkileri gösterecek şekilde yazınız. Çalışılan kazanım ile ilgili tüm paylaşılanların yazılması beklenemez. Kazanımın ana hatlarının tahtaya yazılması sağlanabilir. Kavramlar ve fikirler arasındaki ilişkiyi gösterecek ok işaretleri kullanılabilir (Güneş, 2013). Bu aşamada tahtaya yazılan kavramları öncelikle şekil, şema, grafik, tablo, harita gibi görsellerle ifade etmeye çalışılır.

Tahtaya yeni bir şey yazmadan önce eski ilişkisiz bilgileri tamamen siliniz. Açık bir zihin, nasıl temiz bir düşünmeyi sağlarsa, temiz bir tahta etkili öğrenmeyi sağlayabilir. Sadece yazacak yer kadar silmek diğer tarafları silmeden bırakmak, tahtadaki fikirlerin, kavramların birbirine karışmasına neden olabilir (Tezci ve Köksalan, 2007). Bu durum dikkati dağıtabileceği için beynin sağ ve sol yarı küresinin bilgiyi düzgün bir şekilde işlemesine engel olabilir. Sonuç olarak, gerek her sınıfta bulunabilecek yazı tahtası kullanılsın, gerekse öğrencileri daha çok güdüleyen video, televizyon, slayt, bilgisayar, film şeridi vb. görsel araçlar kullanılsın, öğrencilerin beyinlerinin iki yarı küresini bir arada kullanmalarını sağlamak, öğrenmeyi etkili bir şekilde gerçekleştirmek için tahtayı kullanmanın gerekli olduğu söylenebilir (Kavcar, 1985).

- a) Kazanım ve becerinin daha iyi öğrenilmesine dönük sorulara uygun cevaplar gelmezse, öğrenme ortamını yeniden hareketlendirmek için öğrencileri motive etmek amacıyla ipuçları, düzeltme ve dönütler belirlenebilir. Ayrıca öğrenciler için maddi ve manevi ödüllerde işe koşulabilir.
- b) Çalışılan kazanım ve beceriye yönelik hangi tür cevaplara pekiştireç verileceği de önceden belirlenebilir. Bu pekiştireçlere (maddi ve manevi ödül, ceza, ipucu vb.) planın bu bölümünde yer verilebilir.

- c) Öğrenme ortamında çalışmalar sürerken zaman zaman dağılan ilgiyi toplamak yada çalışılan kazanımı somutlaştırmak için anı, hikâye, şarkı, rubai, örnek olay, şiir, tekerleme, öykü, masal, bilmece, fıkra önceden belirlenir. Ders içi etkinliklerin tümü, kazanımlara, becerilere, öğrencinin yaşına, hazırbulunuşluk düzeyine, içinde yaşadığı kültürel değerlere uygun olup olmadığına dikkat edilir. Ders içi ara etkinlikler özenle seçilir.
- d) Beceriye dönüştürülmesi beklenen kazanımlar ile ilgili kaynak kişiler, ziyaret çalışmaları, gezi, gözlem, deney, araç ve gereçler önceden belirlenir. Bu çalışmaların nerede, ne zaman ve nasıl yapılacağına ders planının bu bölümde yer verilir.
- e) Bu bölümde, öğretmenin yapacaklarından çok, öğrencinin yapacakları vurgulanır. Çünkü kazanımları beceriye dönüştürecek olan öğrencilerdir. Kazanım ile ilgili çalışmaları sınıftaki tahta veya başka etkinlikler üzerinden öğretmen yürütüyor ise öğrenenin öğretmen olacağını (öğretmen merkezli eğitim-öğretim), kazanım ile ilgili çalışmaları sınıftaki tahta veya başka etkinlik üzerinden öğrenciler yürütüyor ise öğrenenin öğrenciler olacağını (öğrenci merkezli eğitim-öğretim) unutmamak gerekir. Kısacası, 'etkinliği kim yaparsa öğrenende o dur' diye söylenebilir.
- f) Öğrenme ortamlarındaki her çalışmanın sonunda (ders aralarında ve ders bitmeden) izleme, biçimlendirme ve yetiştirmeye yönelik ara değerlendirmelere yer verilebilir. Öğrenme ortamlarında yapılan bu tür değerlendirmelerde öğrenciler not ile değerlendirilmeyebilir. Öğrencilerin öğrenme ortamlarındaki performansları gözlemlenebilir. Öğrencilerin belirlenen sürede, belirlenen kazanımları ne düzeyde beceriye dönüştürdüğü, hangi kazanımları beceriye dönüştüremediği tespit edilebilir. Ders sürecinde öğrenciye ne zaman, nerede ve nasıl yardım yapılabileceği tespit edilebilir.
- g) Kazanımlar ve etkinliklerin niteliğine göre öğrenme-öğretme koşulları düzenlenebilir. Bu durumda çevre koşulları da göz önünde bulundurulur. Böylece yapılması planlanan sosyal etkinlikler (piknik, gezi, gözlem, yürüyüş, drama, spor faaliyetleri vb.), gezi, olay yeri incelemesi, ziyaret (müze, kale, köprü, öğrenme yeri, mezarlık, kişi, hastane, yaşlı bakım evi, kurum vb.), gözlem, deney, inceleme, araştırma vb. çalışmalar belirtilebilir.
- h) Kazanımların öğrenme ortamına getirilirken bir etkinlik ya da bir faaliyet üzerinden planlanması gerektiği söylenebilir. Bu planlama çalışmaları içerik olarak yakından uzağa, kolaydan zora, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, öznel olandan genelleme ve yerelden evrensel olacak şekilde bir birinin önkoşul oluş özelliklerine göre aşamalı olarak hazırlanabilir. Yeterli sayıda alıştırmaya, çalışma yaprağı, ödev, tekrar ve deneyimleme çalışmalarına yer verilebilir.

Ara özet. Okulda kazanımların etkinlik veya faaliyetlerle ile çalışılması için formal bir ortam hazırlanabilir. Programda yer alan kazanımlara göre planlanan ders işleme süreçleri ne kadar informal süreçlere yaklaştırılırsa, dönüştürülürse kazanımın gerçekleşmesi, özümsemesi, beceriye dönüşmesi açısından o kadar başarılı olunabileceği söylenebilir. Çünkü informal ortamlardaki süreçlerin öğrenme-öğretme üzerinde daha çok olumlu etki yaptığı bilinmektedir. Dersin geliştirilmesi aşamasında sınıf tahtasının en üst kısmına yazılan kazanıma zaman zaman dikkat çekilmesi, öğrencinin neyi öğreneceğini bilmesine, farkına varmasına yardımcı olabilir. Öğrencilerin yaptıkları etkinlik (faaliyet) sürecinde, ürün olarak ortaya çıkarttıklarıyla kazanım ilişkilendirebilir. Her beceri ya da beceri zincirinin sonunda, temel noktalar öğretmen tarafından belirtilebilir. Ana ve yardımcı düşünceler vurgulanabilir. Birkaç soru ile bu tür çalışmalar desteklenebilir.

C – Sonuç Bölümü (İzleme, Ölçme ve Değerlendirme)

Yeniden güdülemek. Derste öğrenme-öğretme etkinlikleri (faaliyetleri) yoluyla çalışılan kazanımlar ile edindikleri becerilere dayalı olarak hangi sorunları ya da problemleri çözecekleri öğrencilere hissettirilebilir (Aydın, 2012). Öğrencilere kazandıkları becerilerin ne işe yarayacağı, yeri geldikçe belirtilebilir. Ders sürecinde edindikleri becerilerin yaşamlarında kullanıldığını gösterir örneklerin paylaşımları yapılabilir. Performans ve akran değerlendirmesi yapılabilir. Öğrencilerin davranışları gözlemlenebilir. Sürece bağlı olarak proje, tasarım, ödev, çalışma yaprağı, raporlama gibi ürün değerlendirilmesi yapılabilir.

Kapanış. Bu basamakta kazanımlara bağlı olarak edinilen becerileri destekleyen ilginç örnek olay, hikâye, kısa film, olgu, olay, tarihi menkıbe, biyografi, öykü, şiir, anı, bilmece, fıkra, tekerleme, masal, bulmaca, atasözü, özdeyiş vb. sunulabilir, izlettirilebilir, paylaşılabilir. Kazanım ile ilgili şekil, grafik, tablo, resim, slayt, harita vs. öğrencilere hazırlanabilir. Ayrıca gelecek derste çalışılması planlanan kazanımı çağrıştırmaya yönde, ipucu şeklinde bilgi verilebilir. Sonraki dersin öğrenme ortamında kullanılacak araç gereçlerin hazırlanması istenebilir. Öğrencilerin birebir öğrenmesini destekleyen “*Açıklamasını istediğiniz noktalar varsa dersten sonra sorabilirsiniz*” gibi önermelere yer verilebilir. “*Dersimiz bitti, söyleyeceklerim bu kadar, söylenecek başka herhangi bir nokta yoktur. İyi günler dilerim vb.*” şeklinde kapanış, bitiş gibi önermelere yer verilmemesi gerekir. Çünkü ders biten değil devam eden bir süreçtir. Öğrencinin kazanıma dayalı olarak okuldaki eğitim-öğretim ortamında elde ettiği beceriyi sosyal hayatına taşıması beklenir (Özden, 2005; Güneş, 2018). Bu durumda eğitim-öğretim faaliyetlerinin durağan değil dinamik bir süreç olduğu, her ortamda devam etmesi için teşvik edilmesi gerektiğine dikkat çekilebilir. Böylece öğrencilerin formal ortamlarda edindiği bilgi, beceri ve davranışları informal ortamlarda kullanarak hayatını kolaylaştırması, bilinçli bir yaşam sürmesi beklenir.

Sergi ve yayın çalışmaları. Öğrencilerin kazanımları etkinlik olarak çalıştıktan sonra ortaya çıkan ürünler çeşitli şekillerde kullanılabilir. Öğrenciler tarafından farklı yöntemlerle seçilen ürünler sınıf ve koridordaki panolara tarih ve isim yazılarak asılabilir (Seldin, 1991). Önceden asılan ürünler toplanarak portfolyo dosyasına konabilir. Portfolyo dosyasında toplanan ürünler tema sonunda, dönem veya yılsonunda, ayrıca kermes veya sergi çalışmalarında kullanılabilir. Öğrencilerin okul içi etkinlik çalışmaları sonucu ortaya çıkan ürünler okullarda, ulusal düzeyde yapılan etkinlikler sonucu ortaya çıkan ürünler; belediye, kaymakamlık, ilçe ve il millî eğitim müdürlüklerinde, uluslararası yapılan etkinlikler sonucu ortaya çıkan ürünler de valilikler ve millî eğitim bakanlığı düzeyinde sergilenebilir. Yapılan bu çalışmaların yerel, ulusal ve uluslararası basında yer alması, çeşitli çocuk dergileri, bilimsel ve aktüel dergilerde yayınlanması, yarışmalara katılması için de çalışmalar yapılabilir.

D – Son Söz (Derse Ait Notlar)

Görüldüğü gibi kazanımların eğitim-öğretim ortamlarında istenilen ve beklenen düzeyde çalışılabilmesi için sınıf ve ders planını hazırlamanın en önemli aşamayı oluşturduğu söylenebilir. Aynı zamanda ders planı hazırlamanın karmaşık bir süreç olduğu bilinmektedir. Ders planı hazırlamanın bir kişinin üstesinden gelebileceği bir süreç olmadığı, diğer paydaşlardan da destek almayı gerektiren bir süreç olduğu söylenebilir. Her ders için (bir veya iki ders saati) hazırlanan ders planları aşamalık ve binişiklik ilkesiyle, birbirlerini yatay ve dikey destekler nitelikte sarmallık ilkesine göre düzenlenebilir. Ders planları bir uzmanlar kurulu olan zümre ve şube öğretmenler kurulunca hazırlanabilir. Hazırlanan ders planları uygulama sonuçlarına göre yeniden düzenlenebilir (Senemoğlu, 2023). Ders planı hazırlarken zümre başkanı olan öğretmenin liderliğinde okul yöneticilerinden, müfettişlerden, ailelerden, öğrencilerden vb. tüm paydaşlardan kazanımın özelliğine göre destek alınabilir. Bakanlık düzeyinde eğitim bilimi ilke ve ölçütlerine göre hazırlanacak “*Öğretmen Kılavuz Kaynak Kitapları*” öğretmenlere ücretsiz dağıtılabilir. Kazanımı destekleyen etkinlik örnekleri öğretmenlere yardımcı olmanın yanında, yeni fikirler vermesi açısından da önemli olduğu söylenebilir. Öğretmenler, “*Öğretmen Kılavuz Kaynak Kitaplarını*” örnek olarak dersleri işleyebilir. Ayrıca öğretmenler bu kılavuz kitapları tabuya dönüştürmeden gerektiği zaman değişiklikler yapabilir, yeni bir etkinlik veya faaliyeti de örnek olarak kullanabilir. Kılavuz kitapların uygulanması sonucunda “*Notlar*” adlı boşluklara eleştiriler ve öneriler yazılabilir. Böylece öğretmenler programın geliştirilmesi sürecine de katkı sağlayabilir.

Öğretmenlere ders planları hazırlama konusunda deneyim kazandırılabilir. Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, bu uygulama örnekleriyle üniversitelere fikir verebilir. Nitekim yapılan uygulamalı araştırmalar ve bakanlığın uygulamaları birlikte değerlendirilerek teori ve uygulama arasında birliktelik oluşturulabilir. Ayrıca bu şekilde yapılacak ders planları ve güncellenen programlar ile sistemin onarılması, eleştirisi, yeniden düzenlenmesi, geliştirilmesi ve eğitimde birlik ve beraberliğin sağlanması gerçekleştirilebilir (Sönmez, 1954). Burada önemli olan ve kritiklik arz eden noktalardan biri, bir ders saati veya iki ders saati sonunda ‘her öğrenci için ürün ortaya çıkmış olması gerektiği’ söylenebilir. Öğrencinin veya çalışma grubunun

yaptığı etkinlikler veya sürdürdüğü faaliyetlerin temel amacının 'ürün ortaya çıkarmak' olduğu söylenebilir. Eğer ders tamamlandıktan sonra ortaya bir ürün çıkmıyorsa, dersin eksik veya yetersiz geçtiği, istenilen düzeyde kazanımın gerçekleşmediği, dersin verimliliği ve etkililiğinin düşük olduğu söylenebilir. Bir dersin etkili ve verimli olmasının temel şartlarından birisinin ürün ortaya çıkarılması, yazılı anlatıma yer verilmesi, göz teması kurulması, hareket edilmesi, ses tonunun kullanılması, kendini rahat hissetmesi, kazanımın ortaya konulması, espirili olunması gibi çok yönlü olduğu bilinmektedir (Slavin, 1986). Dolayısı ile her ders sonunda ortaya bir ürün çıkmasına özen gösterilmesi gerektiği söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren yapılandırmacı programın felsefesi, ilkeleri, politikaları, değerleri ve öngörülerine uygun ders yapılması istenmesine rağmen halen okullarda klasik yöntemler uygulanmaya devam ettiği söylenebilir (Turan ve Erden, 2010). Öğretmenler tarafından etkileşimli tahtanın sunu amaçlı kullanıldığı, öğrencilerin tahtayı aktif olarak yeterince kullanmadığı, öğretmen merkezli ders işleme anlayışından öğrenci merkezli ders işleme anlayışına geçilmesinin beklenen düzeyde olmadığı, derslerin etkinliklerle değil klasik yöntemlerle işlenmeye devam ettiği bulgularına ulaşılmıştır (Arslan, Orhan ve Kırbas, 2010).

Yapılan betimsel çalışmaya göre iyi bir ders işleminin iyi bir planlama gerektirdiği söylenebilir. Kazanımlar temel alınarak ders işlenmesi, dersin sınıf tahtası üzerinden yazılı anlatım ile çalışılmasının duyuşsal, bilişsel, psikomotor ve sosyal becerileri geliştirdiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalışılan ders sonucunda ürün oluşturması gerektiği, ders bittiği zaman öğrenciler somut bir ürüne ulaşması, dersin verimliliğinin düşük olduğuna dikkat çekilmiştir. Derste ortaya çıkan ürünün; bir paragraf, bir cümle, bir atasözü, bir özdeyiş, bir şekil, bir grafik, bir harita, bir resim, bir problem, bir nesne vs. şeklinde ortaya konması gerektiği vurgulanır. Öğrenciler yaptıkları çalışmalar sonucunda kendine özgü bir ürün ortaya çıkarması beklenir. Öğrencilerin yaptıkları etkinlikler sonucunda ortaya çıkan ürünlerin sınıf, okul veya çevreye yansması sağlanabilir. Ulaşılan bu sonuçlara bağlı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilebilir.

- Ders işleme süreci öğretmenlere hizmetiçi eğitim yoluyla tekrar verilebilir.
- Yapılandırmacı programa göre iyi bir ders nasıl işlenmeli? temelinde çalışılan betimsel araştırmanın deneysel çalışması yapılabilir.
- Farklı ders işleme modelleriyle karşılaştırılarak yeni ders işleme modelleri geliştirilebilir.

Kaynakça

- Arslan, A., Orhan, S., & Kırbas, A. (2010). Türkçe Dersinde Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımının Uygulanmasına İlişkin Yönetici Görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 85-100.
- Aydın, A. (2012). *Eğitim psikolojisi (Probleme dayalı öğrenme ve beyin temelli öğrenme)*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Baytekin, Ç. (1995). *Özel öğretim yöntemleri*, Ders Notu. İzmit.
- Baytekin, Ç. (1997). Öğretim ve öğrenmede tahta kullanımı. *Öğretmen Dünyası Dergisi*, 214, 22-24.
- Blankertz, B. (1979). *Zur legitimation der asthetischen erziehung didaktiches*. Trend München.
- Boydak Özan, M., Polat, H., Gündüzalp, S., Yaraş, Z. (2015). Okul Yöneticilerinin Dershane Dönüşümüne İlişkin Görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 259-279. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2015.15.2-5000161323>
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Erkan Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayınları.
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Çev. Ed. Selçuk Beşir Demir). Siyasal Kitapevi.

- Hilgard, E. R., & Bower, G. H. (1966). *Theories of learning, century psychology series*, Appleton-Century-Crofts.
- Ertürk, S. (1970). *On yıl öncesine kıyasla öğretmen davranışları*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Ertürk, S. (1979). *Eğitimde program geliştirme*, Meteksan Yayınları.
- Eskici, M., & Özen, R. (2018). Öğretmenlerin yapılandırmacı yaklaşıma ilişkin öz yeterlik algıları ile tutumları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(4), 2050-2070.
- Fidan, N. (1986). *Okulda öğrenme ve öğretme*. Kadioğlu Matbacılık.
- Fidan, N. (1993). *Öğrenme ve öğretme*, Meteksan Matbacılık.
- Fraenkel, J. R., ve Wallen, N. E. (2018). *How to design and evaluate research in education*. McGraw-Hill Higher Education.
- Güneş, F. (2013). *Sınıf yönetimi, yaklaşım ve modeller*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Güneş, F. (2018). *Yapılandırıcı yaklaşımla sınıf yönetimi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Jaspers, K. (1981). *Was ist erziehung: Ein lesebuch*. Deutscher Taschenbuch-Verlag
- Johnson, D. W., Maruyama, G., Johnson, R., Nelson, D., & Skon, L. (1981). Effects of cooperative, competitive, and individualistic goal structures on achievement: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 89(1), 47-62.
- Karakaya, Ö. (2023). *Açık uçlu soruların hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayıncılık.
- Kavcar, C. (1985). Örgün öğretimde drammatizasyon, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 10(56), 32-41.
- Köymen, N. (1969). *Eğitim sosyolojisi*, İstanbul Basımevi.
- MEB. (2022). Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim-öğretim Çalışmalarının Planlı Yürütülmesine İlişkin Yönerge. <https://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/2143.pdf> (12.09.2023 tarihinde alınmıştır)
- MEB. (1973). Millî Eğitim Temel Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1739.pdf> (25.10.2023 tarihinde alınmıştır)
- MEB. (2006). Okul Öncesi, İlkokul, Ortaokul ve Lise Öğretim Programları. <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> (15.02.2022 tarihinde alınmıştır)
- Özden, Y. (2005). *Okulu yeniden kurmak*, Pegem Akademi Yayıncılık.
- Seldin, P. (1991). *The teaching portfolio; A practical guide to improve performance and promotion tenure decisions*. Anker Publishing Company.
- Senemoğlu, N. (2023). *Gelişim öğrenme ve öğretim: kuramdan uygulamaya*, Anı Yayıncılık.
- Slavin, R. (1986). *Student Team Learning*. Center For Research on Elementary and Middle School.
- Sönmez, V. (1954). İyi bir ders nasıl işlenmeli, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Öğretmen Dünyası Aylık Meslek Dergisi*, 5(50), 5-7.
- Sönmez, V. (1981). Eğitimde hedef yazma, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, MEB Test Geliştirme.
- Tezci, E., & Köksalan, B. (2007). Yapılandırmacı eğitim-öğretim yaklaşımları. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 73-78.
- Turan, H., & Erden, M. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Ortam Düzenleme Becerilerinin İncelenmesi. *Education Sciences*, 5(4), 1572-1582.
- Torrance, E.P. (1996). *Test of creative thinking*. N. J. Personnel Press.
- Variş, F. (1971). *Eğitimde program geliştirme teori ve teknikleri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Yelken, P., Üredi, Y., Tanrıseven, Y. & Kılıç, Y. (2010). İlköğretim müfettişlerinin yapılandırmacı program ile öğretmenlerin yapılandırmacı öğrenme ortamı oluşturma düzeylerine ilişkin görüşleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 31-46.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2012). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, N. (2009). Denetim sürecinde ilköğretim okul müdürlerinin değerlendirilme formu üzerine değerlendirme. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 4(2)*, 199-212.
- Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and methods*. Sage.